

Vergaderjaar 2010–2011

21 501-33

Raad voor Vervoer, Telecommunicatie en Energie

Nr. 305

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 23 december 2010

¹ Samenstelling:

Dijkzma (PvdA), Snijder-Hazelhoff (VVD), Verburg (CDA), Koopmans (CDA), Van der Ham (D66), Smeets (PvdA), Samsom (PvdA), Jansen (SP), Jacobi (PvdA), Koppejan (CDA), Graus (PVV), Thieme (PvdD), Gesthuizen (SP), Wiegman-van Meppelen Scheppink (CU), Van Tongeren (GroenLinks), Ziens (VVD), Braakhuis (GroenLinks), Gerbrands (PVV), Lodders (VVD), Van Vliet (PVV), Dijkgraaf (SGP), Schaart (VVD) en Verhoeven (D66).
Plv. leden: Jadnanansing (PvdA), Elias (VVD), Ormel (CDA), Blanksma-van den Heuvel (CDA), Koolmees (D66), Van der Veen (PvdA), Klijnsma (PvdA), Irrgang (SP), Groot (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Tony van Dijk (PVV), (Ouwehand (PvdD), Van Gerven (SP), Ortega-Martijn (CU), Klaver (GroenLinks), Leegte (VVD), Grashoff (GroenLinks), De Mos (PVV), Taverne (VVD), Van Bommel (PVV), Van der Staaij (SGP) Houwers (VVD) en Van Veldhoven (D66).

² Samenstelling:

Leden: Verburg (CDA) voorzitter, Van Bommel (SP), Van der Staaij (SGP), Albayrak (PvdA), Verburg (CDA), Ormel (CDA), Ferrier (CDA), Nicolaï (VVD), Eijssink (PvdA), Van Dam (PvdA), De Roon (PVV), Jansen (SP), Ten Broeke (VVD), Ouwehand (PvdD), Wiegman-van Meppelen Scheppink (ChristenUnie), Bontes (PVV), Groot (PvdA), Braakhuis (GroenLinks), Sharpe (PVV), Nieuwenhuizen (VVD), Schouwer (D66), El Fassed (GroenLinks), Hachchi (D66) en Dijkhoff (VVD).
Plv. leden: Irrgang (SP), Dijkgraaf (SGP), Jacobi (PvdA), Haverkamp (CDA), Bruins Slot (CDA), Çörüz (CDA), Azmani (VVD), Samsom (PvdA), Timmermans (PvdA), Eliissen (PVV), Hennis-Plasschaert (VVD), Van Raak (SP), Thieme (PvdD), Voordewind (ChristenUnie), Driessen (PVV), Dijkers (PvdA), Peters (GroenLinks), Kortenoeven (PVV), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Van Veldhoven (D66), Van Tongeren (GroenLinks), Pechtold (D66) en Huizing (VVD).

De vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie¹ en de vaste commissie voor Europese Zaken² hebben op 1 december 2010 overleg gevoerd met viceminister-president, minister Verhagen van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over:

- **de brief van de minister van Economische Zaken d.d. 23 september 2010 met het verslag van de VTE-raad (Energie en Telecom) (21 501-33, nr. 291);**
- **de brief van de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie d.d. 22 november 2010 met de geannoteerde agenda van de VTE-raad (Energie en Telecom) op 3 december 2010 (21 501-33, nr. 299);**
- **de brief van de staatssecretaris van Buitenlands Zaken d.d. 22 november 2010 over het fiche inzake de veiligheid van offshore olie- en gasactiviteiten (22 112, nr. 1091);**
- **de brief van de staatssecretaris van Buitenlands Zaken d.d. 29 november betreffende de BNC-fiches over de Energiestrategie 2011–2020 (22 112, nr. 1100);**
- **de brief van de staatssecretaris van Buitenlands Zaken d.d. 29 november 2010 betreffende het BNC-fiche over het energie-infrastructuurpakket (22 112, nr. 1102);**
- **het EU-voorstel voor de prioriteiten bij de energie-infrastructuur voor 2020 en verder (COM(2010)677);**
- **de brief van de staatssecretaris van Buitenlands Zaken d.d. 27 oktober 2010 met de fiches inzake het European Network and Information Security Agency (22 112, nr. 1072);**
- **de brief van de staatssecretaris Knapen van Buitenlands Zaken d.d. 1 november 2010 met de fiches inzake breedband in Europa en investeren in digitale groei (22 112, nr. 1079);**
- **de brief van mevrouw Verburg, voorzitter van de commissie EU-zaken, met het EU-voorstel Verordening Europees Agentschap voor netwerk- en informatiebeveiliging (32 552, nr. 1);**
- **de brief van de minister van Economische Zaken d.d. 7 oktober 2010 met de kabinetsreactie op de Digitale agenda voor Europa (COM(2010)245) (21 501-33, nr. 294);**
- **de brief van de staatssecretaris van Buitenlands Zaken d.d. 19 oktober 2010 met de fiches inzake het besluit tot vaststel-**

ling van het eerste programma voor het radiospectrumbeleid (22 112, nr. 1064);

- **de brief van de minister van Economische Zaken d.d. 28 juli 2010 over het digitaal dividend en het 800 MHz-spectrum (21 501-33, nr. 286).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie,
Van der Ham

De voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken,
Verburg

De griffier van de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw
en Innovatie,
Franke

Voorzitter: Van der Ham
Griffier: Van der Velden

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Braakhuis, Van der Ham, Jansen, Samsom, Schaart, Verburg,

en minister Verhagen van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, die vergezeld is van enkele ambtenaren van zijn ministerie.

De **voorzitter**: Welkom bij dit algemeen overleg. Ik heet de minister van harte welkom. De spreektijden in eerste termijn bedragen vijf minuten.

De heer **Jansen** (SP): Voorzitter. Ik begin met een punt uit de VTE-raad van juni, toen wij het hebben gehad over voorrang voor duurzaam. Destijds heeft de voorganger van de minister toegezegd dat zij er binnen Europa op zou aandringen dat ook productiegassen worden betrokken bij de voorrang-voor-duurzaamregeling. In de brief van 3 september schreef de minister dat hierover inmiddels schriftelijk opheldering is gevraagd aan EU-commissaris Oettinger. Is op dit punt al een definitief standpunt van de Commissie bekend?

De veiligheid van offshore olie- en gasactiviteiten is belangrijk voor de SP-fractie. Bij het incident in de Golf van Mexico is weer gebleken dat zelfregulering een buitengewoon slechte basis is om de veiligheid te regelen. BP bezat alle certificaten die nodig waren voor een veilige exploitatie maar desondanks bleek dat de veiligheid buitengewoon slecht geregeld was. Waarop baseert de minister de uitspraak dat Nederland het best goed voor elkaar heeft en dat Europese eisen niet boven de Nederlandse moeten uitgaan omdat de risico's op de Noordzee niet zo groot zijn? Ik wijs hem erop dat de BBC in juni nog berichtte dat er op het Engelse deel van het continentaal plat wel degelijk sprake is van een groeiend aantal incidenten. Waarom zouden wij op dit punt zo voorzichtig moeten zijn om de veiligheidsnorm ook in het Noordzeegebied hoog te leggen? Wij zijn het met elkaar eens dat de zee geen grenzen kent, dus dat er op Europees niveau een goede, hoge standaard moet zijn is een punt waarmee de SP-fractie het helemaal eens is.

Wat moet Europa doen aan een grensoverschrijdende energie-infrastructuur? De energie-infrastructuur is belangrijk voor mijn fractie uit het oogpunt van leveringszekerheid en verduurzaming. Zij denkt dat de Europese Commissie daarin een coördinerende rol moet hebben en ziet niets in grote geldstromen via Europa. Ik krijg graag de bevestiging dat dit ook het standpunt is van de Nederlandse regering. Mijn fractie ziet wel wat in publieke multilaterale netbedrijven, bijvoorbeeld in het Noordzeegebied. Wil de minister overwegen om op dit punt het initiatief te nemen tot de oprichting van een gemeenschappelijk nutsbedrijf voor het Noordzeegebied samen met Engeland, Noorwegen en Denemarken? TenneT zou een van de Nederlandse partners kunnen zijn in zo'n samenwerkend bedrijf.

Mijn fractie heeft begrepen dat de Spaanse regering overweegt om de subsidie op zonne-energieprojecten in dat land met terugwerkende kracht af te bouwen. Ook een aantal Nederlandse bedrijven in duurzame energie zou in dat gebied hebben geïnvesteerd en daardoor gedupeerd worden. Wil de minister erop aandringen dat in ieder geval lopende afspraken worden gerespecteerd? Ik kan mij niet voorstellen dat het redelijk is om contracten met terugwerkende kracht open te breken.

Daarmee kom ik op het telecomdeel en de breedbandnetwerken. Ik begrijp dat de Nederlandse regering zegt – overigens in navolging van de Europese Unie – dat de markt een grote rol moet hebben bij de uitrol van de breedbandnetwerken. Ik vraag mij af waarop die conclusie gebaseerd is. De Nederlandse breedbandnetwerken zijn bijvoorbeeld aangelegd door publieke bedrijven en pas daarna geprivatiseerd. Het is een natuurlijk

monopolie. Het lijkt mijn fractie een typische taak voor overheidsbedrijven om ervoor te zorgen dat er geen misbruik wordt gemaakt van monopolies. In dat licht zie ik niet zo goed hoe de conclusie van de Nederlandse regering zich daarmee verhoudt.

De SP-fractie deelt de visie dat de uitgifte van het 800 MHz-spectrum van belang is voor de verdere ontwikkeling van breedbandige telecommunicatie. Zij acht het hierbij van belang dat er voldoende waarborgen zijn om mogelijke problemen met andere telecomtoepassingen, zoals draadloze microfoons, en storing op de kabel te voorkomen. Het is ook van belang dat marktpartijen niet onnodig lang in onzekerheid zitten. Wat mijn fractie betreft moet het streven zijn om de uitgifte van een 800 MHz-spectrum te laten samenvallen met de heruitgifte van de 900 MHz- en 800 MHz-banden. Dan weten marktpartijen waar zij aan toe zijn en kunnen zij voortvarend aan de slag met het ontwikkelen van hun activiteiten. Deelt het kabinet dit streven?

Mevrouw **Verburg** (CDA): Voorzitter. Toen ik de stukken en de agenda voor de VTE-raad las, dacht ik: hoe zal de minister in deze raad de positie van Nederland krachtig neerzetten? Ik merk dat Brussel zowel op energie als op telecom als op de digitale agenda bezig is om buitengewoon ambitieus te opereren, waarbij het risico ontstaat dat het subsidiariteitsbeginsel een beetje uit het oog wordt verloren. Ik zie dat eigenlijk op alle drie de dossiers die vandaag aan de orde zijn. Ik hoor graag van de minister hoe hij dit tot nu toe beoordeelt en welke strategie hij zal kiezen om de 26 andere lidstaten mee te nemen om een zorgvuldige rolverdeling, de meerwaarde van Brussel en de subsidiariteit vorm te geven. Ik geef als voorbeeld de implementatie van het derde pakket energierichtlijnen. Brussel vraagt om aandacht voor de kwetsbare consumenten. Het wordt natuurlijk een Poolse landdag om de kwetsbare consument aan te wijzen, want wie is dat? Is dat iemand met schulden? Iemand met een laag inkomen? Het wordt een eindeloos debat en het kan best zijn dat sommige lidstaten dan alle consumenten als kwetsbare consumenten aanwijzen.

Een ander punt betreft de Energiestrategie 2020. Ik vind de ambitie prachtig: energie-efficiency, een geïntegreerde Europese energiemarkt, energietechnologie, consumentenbelangen en het versterken van de externe dimensie van de Europese energiemarkt. Allemaal prachtig, maar hoe leg je de taak van Brussel als meerwaarde uit terwijl je tegelijkertijd de subsidiariteit en de rol van de lidstaten optimaal in hun kracht laat komen?

Mijn laatste punt inzake de energieagenda betreft de energie-infrastructuur, een punt waarover op dit moment een gedachtewisseling plaatsvindt en dat begin volgend jaar weer terugkomt. De energie-infrastructuur is natuurlijk cruciaal; het moet met elkaar verbonden zijn. Nederland heeft hierin ook ambities. Bij de vraag of dit nu Europees moet worden gefinancierd en hoe dat dan moet gebeuren, heeft mijn fractie sterke aarzelingen. Wil de minister hier eens op ingaan?

Inzake de telecom komen er conclusies rondom de Europese breedbandstrategie. Vorige week is hierover ook gesproken tijdens de begrotingsbehandeling. Het gaat echter ook over innovatie in relatie tot de digitale agenda. De ambtsvoorganger van de minister heeft de Nederlandse visie daarop overgelaten aan het nieuwe kabinet. Is het mogelijk om begin volgend jaar, laten wij zeggen voor 1 februari, een geactualiseerde visie van dit kabinet op de digitale agenda te ontvangen?

Tot slot een punt waarover mijn voorganger al sprak, namelijk de 800 MHz-band oftewel digitaal dividend. Deze band wordt vrijgemaakt voor mobiele toepassingen, maar de regering schijnt toepassing per 2013 te ambitieus te vinden. Waarom zou dit te ambitieus zijn? Ik heb mij laten vertellen dat TNO wat onderzoek heeft gedaan waaruit blijkt dat het niet storingsvrij zou kunnen. Nu is er ook onderzoek gedaan door Agentschap

Telecom en door de Universiteit Twente, die het risico van storing eigenlijk heel laag inschatten. Mij is verteld dat in Duitsland de 800 MHz-band al is ingevoerd en dat dit niet tot problemen heeft geleid. Kortom, hoe zit het? Ik krijg graag opheldering hierover en, wat de CDA-fractie betreft, ook een beetje ambitie.

Mevrouw **Schaart** (VVD): Voorzitter. Ik zal het vooral hebben over telecom, de digitale agenda en frequenties. Daarnaast heb ik één vraag over de Energiestrategie 2020. Daarin wordt gesteld dat de Commissie de voortgang en de nationale doelen en maatregelen nauwlettend zal volgen. Wanneer zal dit gebeuren en wat zijn de eventuele consequenties daarvan?

Zoals ik al tijdens de begrotingsbehandeling heb gezegd, is mobiele telecommunicatie een belangrijk deel van onze vitale infrastructuur met grote waarde voor consumenten en bedrijven. De behoefte aan snel mobiel internet zal blijven toenemen. Snel mobiel internet is een essentiële drager van duurzame groei en innovatie. Bij het verdelen van het spectrum is het zaak dat de bestaande kwaliteit van mobiele diensten wordt gehandhaafd en er ruimte is voor innovatie. Er moet dus voldoende ruimte zijn voor bestaande spelers en nieuwkomers. Hoe denkt de minister hieraan invulling te geven? Gezien de korte tijd die ons rest voordat de bestaande gsm-licenties van 900 MHz en 1 800 MHz aflopen en opnieuw moeten worden verdeeld – dat moet in 2011 – is het cruciaal dat de minister snel duidelijkheid verschaft en met een integraal frequentiebeleid komt, iets wat hij al heeft aangekondigd. Hierbij is wel essentieel dat het zogenaamd digitaal dividend wordt meegenomen. In de ons omringende landen is het al verdeeld. Met name in rurale gebieden is het enorm van belang dat dit snel gebeurt en dat er zekerheid komt voor de markt. Hoe staat de minister hiertegenover? Collega Verburg sprak al over de storingsgevoeligheid op dit spectrum. De marktpartijen maken zich ook zorgen hierover. Wil de minister met de marktpartijen tot oplossingen komen en die uitwerken, alvorens over te gaan tot de veiling?

Inzake de digitale agenda zijn voor de VVD-fractie drie punten van groot belang: snel breedbandinternet, een open internet en een veilig internet. Met betrekking tot de breedbandstrategie het volgende. De minister schrijft in de kabinetsreactie dat er een nationaal breedbandplan komt dat technologieneutraal is. Hoe verhoudt dit zich tot de decentrale aanpak die zijn voorganger, staatssecretaris Heemskerk, heeft ingezet met zijn beleidsvisie Goed op weg met breedband en de menukaart van de taskforce NGN? Het huidige Nederlandse breedbandbeleid richt zich vooral op het in stand houden van de concurrerende markt. Dat is goed, maar wij zouden ons niet alleen daarop moeten richten. Wij moeten onze positie als internetland ook verder uitbouwen. Ik heb het gevoel dat nu de wet van de remmende voorsprong heerst. Wij staan inderdaad hoog in alle lijstjes, maar wij moeten er ook voor zorgen dat wij daar blijven. Zoals ik tijdens de begrotingsbehandeling heb laten weten, maak ik mij vooral zorgen over de 100 000 tot 200 000 gezinnen en bedrijven in Nederland die helemaal geen toegang hebben tot snel internet. Je zult je als architect of zzp'er maar willen vestigen in deze buitengebieden en je business dus niet kunnen doen, of als oudere dame naar e-health-oplossingen zoeken, wat evenmin mogelijk is omdat er geen snel internet is. Ik ben dan ook blij dat de minister heeft toegezegd, mijn motie hierover als ondersteuning van beleid te zien. Er is Europees geld beschikbaar, maar wij moeten dat dan ook gebruiken.

Ik vraag graag aandacht voor het open internet. Steeds meer providers knippen het internet af. Meer providers willen en zullen steeds vaker de toegang tot websites om concurrentieredenen blokkeren of beperken. Daarom pleit mijn fractie ervoor dat niet de providers, maar de gebruikers kunnen bepalen welke websites en diensten zij bezoeken. Hoe kijkt de minister hier tegenaan?

Tot slot vindt de VVD-fractie veilig internet van groot belang. Veilig internet houdt in dat het online gedrag van internetgebruikers niet wordt bespied. Het komt steeds vaker voor dat providers hiermee het internetverkeer van hun gebruikers op internet controleren. Wij moeten de digitale economie kunnen gebruiken – vaardig – wij moeten haar kunnen vertrouwen – veilig – en het moet werken – interoperabel – en dus geen eilandoplossingen. Ik ben ook benieuwd naar de visie van de minister hierop.

De heer **Samsom** (PvdA): Voorzitter. Ik begin met het telecomgedeelte van de agenda en wel met de Europese breedbandstrategie. Nederland heeft een vrij unieke situatie, met twee concurrerende netwerken waarvan er een – de kabel – al vrij snel is en de ander – dat van KPN – voor een groot deel nog moet verglazen. KPN wordt gereguleerd; de kabel niet. Daar zit wel het probleem, omdat daardoor in sommige gebieden van het land een monopoliepositie bestaat, zeker in de buitengebieden of in arme stadswijken waar KPN voorlopig geen glas zal aanleggen. De minister kent ons prangende verzoek om ervoor te zorgen dat ook de kabelnetwerken worden opengesteld. In principe zou het in de Europese logica van bijvoorbeeld de energienetwerken, waarover wij later komen te spreken, ook een heel logische stap zijn om in de Europese regels vast te leggen dat ook een kabelnetwerk gewoon moet worden opengesteld voor andere aanbieders. Moet de minister hiervoor niet wat actiever pleiten in Europa? Het zou echt een tekortkoming zijn als wij dat niet garanderen. Wij kunnen het zelf regelen, maar het zou zoveel mooier en volgens mij ook eenvoudiger zijn als het op Europees niveau wordt geregeld. Ook zou dit een groter gelijk speelveld creëren. Dit is ons belangrijkste punt als het gaat om de telecomagenda.

Op de energieagenda staat een aantal onderwerpen, waarvan de belangrijkste zich in een gedachtewisselingsstadium bevinden, dus in een stadium waarin nog geen conclusie wordt getrokken. Over het algemeen is dat het interessantste stadium, maar politiek is het het minst gripbaar. Er staan wel raadsconclusies op de agenda, maar die gaan net weer over dat stukje waaraan Nederland het minste behoefte heeft, namelijk het consumentvriendelijker energiebeleid. Nederland heeft daaraan ook behoefte, maar wij hebben daar zelf al veel aan gedaan.

Een punt waarvoor ik, misschien door de actualiteit gedreven, extra aandacht vraag, betreft het afsluitbeleid van consumenten. Het is koud buiten. Ik ben best trots op de regelingen die Nederland heeft voor het afsluitbeleid. Die zijn streng; eigenlijk mag je niet afsluiten in de winter. Toch gebeurt het. Het gebeurt omdat in de desbetreffende regeling een slimme combinatie van factoren ertoe leidt dat het energiebedrijf gewoon toch kan afsluiten, bijvoorbeeld als het contract afloopt. Met de steeds korter lopende contracten van de supersnelle prijsvechtersaanbieders ontstaan deze situaties steeds vaker. Dit betreft nu juist de mensen die het niet kunnen hebben. Als zij in de winter slordig met hun financiën omgaan – het zij zo; dat gebeurt inderdaad – kun je soms niet de vergaande maatregel nemen van totale afsluiting. Ik verzoek de minister nogmaals, hierop nog strenger te letten. Het zijn met name de kleintjes, de prijsvechters of hoe je ze maar wilt noemen die op dit moment deze problemen veroorzaken. De grote energiebedrijven hebben door hun omvang en door de manier waarop wij ernaar kijken het inmiddels zo geregeld dat het daar niet of minder voorkomt.

Ik kom bij de gedachtewisselingen, allereerst die over de veiligheid van olie- en gasactiviteiten op zee. Ik snap dat de minister denkt: laat die Golf van Mexico nu niet meteen tot een paniekeractie in Europa leiden. Hij schrijft zelf dat de dimensies van de olieramp in de Golf van Mexico in Nederlandse wateren onwaarschijnlijk zijn. Ja, dat zei men in de Golf van Mexico ook voordat het gebeurde! Ik denk dat het toch verstandig zou zijn van de minister om het gevoel van urgentie op dit gebied iets op te

schroeven. Het kan geen kwaad om nog eens extra te kijken naar gaswinning en oliewinning, ook in de Noordzee, al kan het hier niet met grote druk uit de bodem spuiten, simpelweg omdat het niet onder grote druk in de bodem zit. Er zijn echter wel andere problemen denkbaar, bijvoorbeeld bij het gas. De houding van «het kan hier toch niet gebeuren» is vaak een slechte voorbode voor wat daarna kan volgen. Ik neem de belangrijkste punten, namelijk de Energiestrategie 2020 en de energie-infrastructuur, even samen. Je ziet hier het anti-Europese sentiment dat de regering enigszins heeft bevat; ik zeg het zo neutraal mogelijk. Ik verzoek de minister om zijn pro-Europese inborst, die in vol ornaat aanwezig is, hier helemaal bot te vieren en volledig tot uiting te laten komen. Als er één onderwerp is waar wij geen terughoudendheid moeten hebben over Europees beleid, is het onze energievoorziening. Er zijn niet veel onderwerpen op dat lijstje waarover bijna iedereen het eens is dat Europa erover zou moeten gaan, maar energie is daar wel een van. Helaas staat het onderwerp ook op het lijstje van zaken waarover Europa feitelijk nauwelijks gaat. Over de vraag hoe dat precies is gekomen kun je geschiedenisboeken volschrijven, maar feit is dat het energiebeleid heel nationaal is georiënteerd. Mijn fractie ziet graag dat het naar Europees niveau wordt getild.

Deze strategie en de Europese energie-infrastructuur vormen beleidsmatig – bij de strategie – en fysiek – bij de infrastructuur – de mogelijkheid om die doorbraak te forceren. Ik verzoek de regering om mogelijk kritische opstellingen van Nederland, bijvoorbeeld ten aanzien van de financiering van infrastructuur, iets op het tweede plan te zetten en om op het eerste plan, bij de gedachtewisseling die ongetwijfeld plaatsvindt, met kracht te stellen dat een Europese infrastructuur en Europees energiebeleid de enige opties zijn voor een duurzame energietoekomst. Er zijn grote blokken, namelijk China, Europa en Amerika, die op dit moment elkaar concurreren als het gaat om de welvaart van de 21e eeuw. Die welvaart rust op de energievoorziening van de 21e eeuw.

De heer **Jansen** (SP): Ik ben het met de heer Samsom eens dat Europese connecties heel belangrijk zijn voor onze energievoorziening. Kunnen wij elkaar vinden op het punt dat multilaterale publieke bedrijven, bijvoorbeeld in het Noordzeegebied, een veel efficiëntere strategie vormen waarbij Nederland bovendien beter een vinger in de pap kan houden, dan om miljarden te gaan rondpompen via Brussel?

De heer **Samsom** (PvdA): Dat is een second-best oplossing. Als je er niet in Europees verband in slaagt om tot samenwerking tot te komen, zal het wel weer in pentalateraal verband gebeuren, namelijk in de Noordwest-Europese energiemarkt die er feitelijk al is. Eigenlijk is die hele pentalaterale markt ook een soort second-best oplossing, omdat wij het in Europa nog niet voor elkaar kregen. Ik ben niet naïef: de komende tien jaar zal het in Europa nog niet tot dat ideale ene energiebeleid komen. Wij moeten er echter wel naar streven. Ik ben het met de heer Jansen eens dat wij tot die tijd met Engeland, Noorwegen, België en/of Frankrijk moeten werken aan bijvoorbeeld zo'n supergrid op de Noordzee.

Een vraag tussendoor op dit punt: hoe zit het met het stopcontact op zee, dat de vorige regering uitermate vaak heeft beloofd maar dat er nog steeds niet is gekomen? Ik hoop dat het toch echt al bijna in de brievenbus van de Tweede Kamer ligt. Maar dat terzijde.

Ik zie in de geannoteerde agenda van de regering een aantal terughoudende reacties op het gebied van de Europese infrastructuur. Ik roep de regering ertoe op om die te laten vallen en zichzelf erin te gooien. Er zijn al genoeg krachten tegen een Europees energiebeleid; laat Nederland er niet een van zijn.

De heer **Braakhuis** (GroenLinks): Voorzitter. Ik ga in op de veiligheidsmaatregelen. Natuurlijk is hier geen Golf van Mexico; dat zie ik zelf ook wel in. Bovendien is de oliedruk lager. Tegelijkertijd herinner ik eraan dat de Noordzee bijna een meer is, omdat hij vrij ondiep is, en ook nog eens een kwetsbare ecologie heeft. Bovendien is het natuurlijk een gotspe om te veronderstellen dat als een Nederlands platform lekt, dit zal stoppen bij de Belgische territoriale wateren. Zo werkt het niet. Als het gaat om ongelukken die op het water gebeuren, binnen of buiten de territoriale wateren, hebben wij het dus per definitie over een internationaal risico. Wat mij betreft pleit dat dan ook voor een internationale aanpak. De terughoudendheid langs de lijnen van «is hier sprake van subsidiariteit of kunnen wij dit nationaal regelen» lijkt mij niet van toepassing. Ook wanneer het gaat om de administratieve lastendruk denk ik dat als een Europees regelsysteem het Nederlandse vervangt, deze niet zal toenemen. Als de regering voornemens is om beide naast elkaar te hanteren, is dat natuurlijk wel het geval. Ik ga ervan uit dat als wij dit in Europa regelen, het prima de Nederlandse regels kan vervangen. Ik vraag de minister dan ook, zich daarvoor in te spannen. Ik hoor uiteraard heel graag eerst zijn reactie hierop.

Ik kom bij de ambitie om van 2020 naar 2020 te gaan als het gaat om energie-efficiency. Daarbij past toch eigenlijk geen verzet, zou ik haast willen zeggen. Het is een mooi voorstel van de Commissie, waarmee ook binnen Europa een level playing field wordt geregeld. Dat moet toch ook een minister van Economische Zaken, althans van het economische deel van ELI, aanspreken. Ik vraag de minister dus waarom dit een nationale aangelegenheid zou zijn en waarom het niet in Europees verband zou kunnen.

De heer Samsom noemde al de North Sea Grid. Wij weten dat de minister enthousiast hierover is. Wij hebben er nog weinig over gehoord; misschien wil de minister dadelijk zijn enthousiasme met ons delen.

Dan de frequentieverdelingen, waarover al is gesproken. Mijn eerste vraag aan de minister is of wij dit ook op Europees niveau willen aanpakken, iets waarvoor de Commissie pleit. Ik pleit daar overigens zelf ook voor, want net zoals olie niet bij de Belgische territoriale wateren stopt, stoppen etherfrequenties ook niet bij de nationale landsgrenzen. Ik ben benieuwd naar de reactie van de minister op dit punt. De 800 MHz raakt ook de consument. Wat is de minister van plan om de consument te beschermen tegen eventuele interferentiestoringen als gevolg van mobiel telefoongebruik op de 800 MHz? Is dat nog van invloed op de datum van implementatie? Kortom, wat gaat de minister hieraan doen?

Inzake de digitale agenda van mevrouw Kroes is er weer een enthousiaste minister. Dat is buitengewoon plezierig. Voor de GroenLinks-fractie blijft altijd de vraag openstaan hoe het zit met de digitale vrijheid, een onderwerp waarover mevrouw Schaart zich al heeft geroerd, en met het digitale auteursrecht. Het huidige auteursrecht is, met alle respect, op alle fronten te handhaven wanneer het gaat om stoffelijke dingen. Wanneer het gaat om niet-stoffelijke dingen, zoals digitale verspreiding, is het eigenlijk onhoudbaar. Persoonlijk – maar dat is echt persoonlijk – vind ik dat het digitaal van de baan zou mogen, maar het mag toch ten minste worden herzien. Ik roep de minister dan ook op, dit mee te nemen in zijn plannen en wellicht de eerste woorden hierover uit te spreken hoe hij ertegenaan kijkt. Ik wil er wel haast mee maken, omdat het toch ook deel uitmaakt van de digitale vrijheid die zowel mevrouw Schaart als ik hier bepleit en die wij heel belangrijk vinden.

Ik sluit af met enkele woorden over de ACTA. Mijn fractie blijft het betreuren dat dit soort onderhandelingen achter de schermen plaatsvindt en dat wij tussentijds geen meldingen hierover hebben gekregen. Dat zet de Kamer toch wel behoorlijk buitenspel. Dat vindt mijn fractie ontzettend jammer. Zij is wel langzamerhand benieuwd naar de gevolgen van de ACTA. Verwacht de minister dat dit leidt tot eventuele repressies? Ik pak

weer even de digitale vrijheid erbij. Leidt de ACTA ertoe dat wij de digitale vrijheden op punten moeten beknootten of inperken? Dat zou uiterst onwenselijk zijn. Mijn fractie wil dat dan liever nu van de minister horen.

Voorzitter: Jansen

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Ik vervang mevrouw Van Veldhoven die vandaag verhinderd is. Ik begin met het consumentvriendelijker energiebeleid. Mijn fractie kan zich in grote lijnen vinden in de opstelling van de minister. In Nederland is wel veel aandacht geschonken aan het belang van privacy bij slimme meters. Kan de minister dit concrete voorbeeld met zijn EU-collega's delen en ook aandacht vragen voor het behoud van voldoende juridische ruimte voor de lidstaten om keuzevrijheid voor consumenten te handhaven bij nieuwe technologieën? Dan de Energiestrategie 2020. De minister staat kritisch tegenover de verplichte bindende energiebesparingsdoelstelling van de Europese Unie. Voor mijn fractie is die energiebesparing ongeveer het allerbelangrijkste wat wij kunnen doen. Ik herinner de Kamer even aan de motie-Van der Ham/Spies inzake 2% energiebesparing per jaar. Deze motie is vaak langsgelopen. Mevrouw Spies is nu zelfs partijvoorzitter van het CDA geworden; het kan haast niet hoger in de wereld! Staatssecretaris van Landbouw is natuurlijk nog hoger. In ieder geval dient ook dit kabinet zich aan deze motie te houden. De Europese stok achter de deur kan in potentie veel meerwaarde bieden om een level playing field te garanderen. Mijn fractie vindt dan ook dat de minister zich ten onrechte wat te kritisch opstelt op dat punt. Hier liggen wat mij betreft juist kansen, bijvoorbeeld een gedifferentieerde set verplichtingen op het gebied van CO₂ en duurzame energie, een marktmechanisme waarbij een EU-brede besparingsinzet kostenefficiënt kan worden gerealiseerd onder leveranciers van energie of een ambitieuze sectorale aanpak zoals voorgesteld door de European Climate Foundation. Is de minister bereid om deze alternatieven, die recht doen aan de verschillen in besparingspotentie maar ook aan de ambities van dit kabinet, in Europees verband aan de orde te brengen met het oog op de zoektocht naar mogelijke invullingen van het actieplan van de EU op het vlak van energiebesparing? Wat ons betreft hoort bij een kritische insteek in EU-verband ook een constructieve component, namelijk een set alternatieve oplossingen.

De minister heeft aangegeven dat het primaat bij de aanleg van energieinfrastructuur moet liggen bij gereguleerde private partijen. Hoe verhoudt deze stellingname zich tot het publieke eigendom van Nederlandse hoogspanningsnetbeheerders? Klopt het niet dat private investeerders nooit een volledige integratie van aangrenzende energiemarkten zullen nastreven omdat ze juist verdienen aan het bestaan van het prijsverschil tussen beide markten? De D66-fractie wil meer weten over de basiscriteria die zullen worden gebruikt om de investering in nieuwe verbindingen aan te leggen. Wordt hierbij bijvoorbeeld uitgegaan van een economische analyse of wordt ook gekeken naar de consequenties voor de integratie van duurzame energie, de stabiliteit van de netten en het optreden van congestie? Op welk niveau wordt die analyse gemaakt? Worden bijvoorbeeld alleen de kosten en baten van de landen waar de verbindingen doorheenlopen geanalyseerd of wordt ook gekeken naar het landen van de regionale energiemarkt in kwestie of van de gehele Europese Unie? Worden actieve liberalisering, «unbundling» en een actief markttoezicht als voorwaarden gesteld voor het met EU-geld realiseren van nieuwe infrastructuur? Zo nee, vindt de minister zulke voorwaarden wenselijk? Wie maakt de afwegingen over het doorgaan van projecten die met EU-geld worden gerealiseerd? Welke marges van onzekerheid worden daarbij gehanteerd en geaccepteerd? Ziet de minister wellicht een goed alternatief in het consolideren van de beheerders van de Europese

energienetwerken op regionaal niveau om de afweging ten aanzien van kosten en baten over de landsgrenzen te trekken?

Voorzitter: Van der Ham

Minister **Verhagen**: Voorzitter. Ik hoop dat ik de eurofiële invalshoek van de heer Samsom kan evenaren. Er is natuurlijk een heel aantal zaken dat juist in Europees verband moet worden aangepakt. Nederland is op zich voorstander van een Europees energiebeleid en een Europese energiestrategie. In grote lijnen bestaat daarover dus geen verschil van mening. De integrale benadering van de Commissie, ook als wij kijken naar Energiestrategie 2020, delen wij. Dat zijn zaken die met elkaar verbonden zijn. Ook de prioriteiten die de Europese Commissie stelt als het gaat om energie-efficiëntie, een geïntegreerde Europese energiemarkt, energietechnologie, consumentenbelangen en het versterken van de externe dimensie van de Europese energiemarkt, vinden wij terecht, gelet op de toegevoegde waarde. Bij de uiteindelijke appreciatie zal echter veel afhangen van hoe het daadwerkelijk wordt ingevuld. De heer Samsom stelde al dat dit op een aantal punten een eerste gedachtewisseling of een «going concern» is. Hij noemde dat voor de politiek het meest gevaarlijke stadium. Het is echter met name gevaarlijk om «ins Blinde hinein» al bij voorbaat te accepteren dat de uitkomst er is. Er kunnen in de uitwerkingen namelijk uiteindelijk maatregelen worden voorgesteld die helemaal niet nodig zijn, die overbodig zijn of die gelet op de subsidiariteit niet noodzakelijk zijn. Er zijn toch behoorlijk wat maatregelen genomen voor een ambitieus Europees beleid, als je kijkt naar de Europese richtlijnen op dat punt. Wij moeten dus bekijken in hoeverre additionele wetgeving echt een effectieve bijdrage levert aan het doel. Europese samenwerking, een Europees energiebeleid en de voorstellen die de Europese Commissie op dit punt wil doen, vormen namelijk geen doel. In die zin ben ik dus geen eurofiel in de zin dat als er een Europa-etiket op zit, het goed is. Het is geen doel maar een middel om zaken zoals een betere bescherming van consumenten en een betere energiezekerheid te realiseren.

De heer **Jansen** (SP): Ik schat zo in dat de SP-fractie iets eurosceptischer is dan de minister. Ik denk wel dat wij het met hem eens zijn dat het verhogen van de energie-efficiency van met name consumententoestellen hoe dan ook een prioriteit moet zijn voor de Europese Unie. Is de minister het met ons eens dat op dat punt de prestaties van de Europese Unie dramatisch slecht zijn en dat er de komende jaren een paar schepjes bovenop moeten?

Minister **Verhagen**: Op een aantal terreinen, bijvoorbeeld de energie-etikettering en de aanscherping van de richtlijn inzake de energieprestaties van gebouwen, zijn er wel degelijk voorstellen gedaan en maatregelen genomen. Als de heer Jansen zegt dat hij energiebesparingsdoelstellingen bindend wil opleggen vanuit de Europese Commissie, is het nog maar de vraag of ik daar voorstander van ben.

De heer **Jansen** (SP): Ik ben bang dat ik niet duidelijk ben geweest. Ik had het over het energieverbruik van toestellen, zoals cv-ketels en televisies. Gebouwen zijn primair een zaak van de lidstaten, maar ten aanzien van de toestellen zal Europa echt het voortouw moeten nemen.

Minister **Verhagen**: De heer Jansen zegt terecht dat de komende jaren invulling moet worden gegeven aan Europese eisen ten aanzien van deze specifieke productgroep. Daar kunnen slagen worden gemaakt. Dit is prima als het gaat om het gecoördineerd uitvoeren van technologieontwikkeling, onderzoek, innovatie et cetera. Ook vind ik het goed als je kijkt

naar het Europees energiebeleid in relatie tot derde landen, dus het gemeenschappelijk optrekken ten aanzien van derde landen. Gelet op wat wij hebben gezien in de Oekraïne-crisis, is het logisch dat daar een Europese aanpak geldt. Niet in alle gevallen is een Europese aanpak hoe dan ook beter. In de aankoop van energie bijvoorbeeld kunnen bedrijven en nationale overheden wel degelijk hun slag slaan. Het gaat dan meer om het stellen van gezamenlijke randvoorwaarden dan om het gezamenlijk optreden of om het gezamenlijk formuleren van beleid. Je moet daar geen blauwdruk op leggen van «wij doen alles Europees», maar je moet de dingen gewoon stuk voor stuk bekijken. Met die ogen zal het kabinet ook naar de Energiestrategie 2020 kijken. Inzake een verplichte doelstelling voor energiebesparing zegt het Energieonderzoek Centrum Nederland bijvoorbeeld dat een stapeling van doelstellingen buitengewoon kostbaar is. Als alleen CO₂-reductie leidend zou zijn – om een voorbeeld te noemen – zouden de kosten zo'n 4 mld. bedragen. Als je er nevendoelestellingen aan toevoegt, verdubbelen die kosten. De nationale doelstelling voor CO₂-reductie is 20% in 2020. Laten wij ons daarop richten. De regering ziet er op dit moment weinig heil in om daaraan additionele Europese doelstellingen te verbinden.

De heer **Samsom** (PvdA): Als je deze redenering een halve meter verder doortrekt, leidt zij tot een pleidooi vanuit Nederland om ook de duurzame-energie-doelstelling vanuit Europa maar minder verplichtend te maken. Een stapeling van doelstellingen is namelijk te duur en wat de differentiatie betreft die in het stuk staat, heeft elk land zijn eigen omstandigheden dus laten we dat aan de landen over. Toch vormt die verplichting wel degelijk een prachtige bodem waar je niet doorheen kunt zakken. Dat hebben wij alweer ondervonden bij het regeerakkoord. Mijn fractie was daar erg gelukkig mee en ik denk eerlijk gezegd dat hetzelfde geldt voor bepaalde partijen in de coalitie, want anders was de bodem verder weggezakt. Als de minister nu de vrijwillige energiebesparing verdedigt met deze argumentatie, ga ik mij zorgen maken over de doelstellingen ten aanzien van duurzame energie. Maak ik mij zorgen om niets?

Minister **Verhagen**: Leidend voor ons is de reductie van de CO₂-productie met 20% in 2020. Energiebesparing is onder andere een middel om dat te bereiken. Op het moment dat wij energie besparen, is de kans dat wij onze CO₂-reductie halen namelijk groter geworden. Als ik er nog eens een aparte energiebesparingsdoelstelling aan toevoeg, vraag ik mij af waarop wij ons gaan concentreren. Onze hoofddoelstelling is de CO₂-reductie. Wij moeten dus op nationaal niveau bepalen hoe wij het middel van energiebesparing om tot broeikasgasreductie te komen, het beste kunnen inzetten. Daarvoor komen wij met de uitwerking in het kader van de Green Deal. Daarnaast zijn mogelijkheden voor energiebesparing vrij nationaal bepaald. Ik denk dat ieder land naar zijn eigen optimale inzet moet zoeken. Als er dan weer een algemene maatregel vanuit Europa komt die voor elke lidstaat bepalend is met een uniforme wijze van meten, worden allerlei zaken op z'n kop gezet die naar mijn mening niet bijdragen aan het beoogde doel.

De heer **Samsom** (PvdA): Die redenering geldt ook voor duurzame energie. De slimmeriken in Brussel hebben die doelstelling dan ook gedifferentieerd per land. Oostenrijk, waar het water gratis van boven naar beneden valt, heeft een veel hogere doelstelling dan Nederland, dat zo plat is als een dubbeltje. Belangrijker nog is dat de minister zich vergist als hij zegt dat CO₂-reductie de enige doelstelling is. Energiezekerheid, onafhankelijk van het buitenland worden ...

Minister **Verhagen**: Dat klopt.

De heer **Samsom** (PvdA): ... is een andere doelstelling. Daarvoor zijn nu net duurzame energie en energiebesparing instrumenteel.

Minister **Verhagen**: Eens.

De heer **Samsom** (PvdA): Ik erken dus dat het duurder is om niet alleen CO₂ te besparen maar ook heel veel windmolens neer te zetten en energie te besparen, maar het is ook nodig. Het is de enige methode om minder afhankelijk te worden van allerlei landen.

Minister **Verhagen**: Qua uitgangspunt heeft de heer Samsom gelijk. De vraag is echter of zowel de CO₂-reductie als de energiezekerheid per se op Europees niveau moet worden vastgelegd, voor iedere lidstaat bepaald. Wat is de toegevoegde waarde van een Europese regel op dit punt? Die zien wij dus niet. De Kamer kan zich evenwel in het kader van de subsidiariteitscommissie – als die nog bestaat – hierover buigen.

De heer **Braakhuis** (GroenLinks): Ik kan de minister het wel voor een deel vertellen. Was het maar zo dat CO₂-doelstellingen alleen werden gehaald door besparingen en efficiency. Dat is echter niet het geval. Er is natuurlijk ook een levendige CO₂-handel in aflaten, om het zo te zeggen. Het aardige aan een energie-efficiëntiedoelstelling is nu juist dat je daadwerkelijk gedwongen wordt om energie te besparen. Daar zit ook een economisch voordeel aan. Nederland moet dat niet alleen op zich willen nemen; ik zou dat toch graag in Europees verband doen om ervoor te zorgen dat er binnen zo'n doelstelling een level playing field bestaat en wij niet afsteken tegenover de ons omringende landen, met name België en Duitsland waarmee wij economisch sterk verweven zijn.

De **voorzitter**: Wat is uw vraag aan de minister?

De heer **Braakhuis** (GroenLinks): Mijn vraag aan de minister is wederom: hier kunt u toch nooit tegen zijn? Het gaat tenslotte om daadwerkelijke energie-efficiëntie en daadwerkelijke CO₂-reductie.

Minister **Verhagen**: Het gaat om daadwerkelijke energie-efficiëntie en daadwerkelijke CO₂-reductie. Het gaat om het daadwerkelijk inzetten van energiebesparing. Ik heb daarvoor op zich geen Europese doelstelling nodig. Ik kom weer terug op het onderzoek dat het ECN heeft uitgevoerd, namelijk dat de stapeling van doelstellingen niet bijdraagt aan datgene wat je wilt; integendeel, dat het juist buitengewoon kostbaar is. Als het gaat over efficiëntie, gaat het ook over het efficiënt inzetten van geld. Dat laat onverlet dat wij in het kader van de Green Deal terugkomen op de vraag hoe je energiebesparing nationaal wilt inzetten, maar ik heb Europa daar als zodanig niet voor nodig. Dat heeft niets met eurofilie te maken. Wij kunnen daarover best verschillen van mening, maar ik heb de Europese Commissie niet nodig om hier in Nederland te bepalen hoeveel energiebesparing wij moeten doorvoeren.

De heer **Braakhuis** (GroenLinks): Het klinkt toch alsof de minister het gewoon te duur vindt. Nogmaals, je kunt CO₂-reductie op twee manieren bereiken: door aflatenhandel of door daadwerkelijke CO₂-reductie. Efficiency draagt daartoe bij. Als wij dat doen, zou ik het op Europees niveau willen doen, want dan is er een level playing field. Eigenlijk hoor ik de minister zeggen dat het hem gewoon te veel kost.

Minister **Verhagen**: Ik zeg slechts dat voor de CO₂-reductiedoelstelling een mix nodig is van zaken zoals energiebesparing en duurzame energie. Het is aangetoond dat een stapeling van doelstellingen duur is en dus niet per se bijdraagt aan datgene wat je wilt realiseren. Uiteindelijk bepaalt de

markt een bepaalde mix om de doelstelling van CO₂-reductie te bereiken. Nogmaals, daarvoor heb ik geen Europese richtlijn nodig. De markt maakt een level playing field juist mogelijk. De markt zegt dan namelijk: laten wij meer inzetten op energiebesparing dan wel op het ontwikkelen van duurzame energie, want anders halen wij de doelstelling niet en dan wordt het ons te duur. Juist daardoor ontstaat een level playing field. Ik zie dus echt niet in waarom wij naast de CO₂-reductiedoelstelling ook nog een Europese energiebesparingsdoelstelling moeten hebben. Laten wij nu gewoon vanuit ons beleid en onze markt kijken hoe wij de CO₂-reductie het beste kunnen realiseren.

De heer **Jansen** (SP): Ik kan mij voorstellen dat de redenering van de minister voor bepaalde sectoren opgaat, maar volgens mij geldt dat zeker niet voor consumententoestellen. De markt doet zijn werk daar niet en bovendien hebben de lidstaten geen nationale bevoegdheden om die markt te corrigeren. De efficiencywinst die gehaald zou kunnen worden, bedraagt de komende tien jaar niet 2%, maar misschien zelfs wel 4%. Er zit dus een gigantisch gat tussen wat er mogelijk is en wat er zal worden gerealiseerd. Waarom stelt de minister dan geen efficiencyeisen voor sectoren die voor Nederland belangrijk zijn?

Minister **Verhagen**: Je kunt daarvoor in Europa standaarden afspreken. Daarover verschillen wij dus niet van mening. Je kunt er bijvoorbeeld met etikettering voor zorgen dat de consument weet wat hij kiest. Dat is echter iets anders dan van bovenaf opleggen: u zult zoveel besparen. Er zit volgens mij dus niet zo heel veel licht tussen uw opvatting en die van de regering.

Voorzitter. Voor de energie-infrastructuur geldt de algemene doelstelling dat er een Europese energie-infrastructuur tot stand moet komen. Die doelstelling wordt door de regering onderschreven en dat is essentieel. De Commissie heeft voorstellen gedaan waarin wij ons goed kunnen vinden. Ik noem bijvoorbeeld de strategie voor gas als integraal onderdeel van onze toekomstige energiemix. Hier zit dus geen probleem. Wat wel een probleem is, is de financiering. De Europese Commissie denkt dat er heel grote bedragen nodig zijn en heeft berekend dat er een gat van 60 mld. resteert, nu bekend is hoeveel geld de marktpartijen in die infrastructuur willen investeren. De commissie zal nadere voorstellen doen om dat gat van 60 mld. te vullen. Het is namelijk niet de bedoeling dat de Europese Unie het zelf gaat betalen.

Waarom staan wij kritisch tegenover Europese financiering van de energie-infrastructuur? De markt moet die investeringen in principe voor zijn rekening nemen en het is dan ook de vraag of Europa of de nationale overheden een onvolmaakt investeringsklimaat voor energie-infrastructuur met geld op orde moeten brengen. Er zijn bovendien nog de nodige andere maatregelen denkbaar om het investeringsklimaat te verbeteren. Ik noem bijvoorbeeld de gestroomlijnde vergunningsprocedures uit het derde pakket. Dat is overigens niet zomaar een voorbeeld, want het gat is zeker ook ontstaan door problemen rond vergunningsprocedures. Met een regeling die vergelijkbaar is met de Nederlandse Rijkscoördinatieregeling zou je misschien wel zo'n grote slag kunnen maken dat het gat kleiner uitvalt dan nu wordt verondersteld. Ook in dit geval zou ik willen zeggen: voer uit wat al op de plank ligt voordat je met additionele maatregelen of extra financiering komt.

Het is in het algemeen natuurlijk vreemd dat de Europese Unie niet zou bezuinigen op haar totale budget wanneer de lidstaten op hun overheidsfinanciën moeten bezuinigen. Ook hier zullen dus keuzes moeten worden gemaakt. Het heeft dan ook geen pas om te zeggen: laten wij het maar betalen. Uiteindelijk zal het Europees Parlement moeten kiezen waar het zijn geld aan uitgeeft. Neem met andere woorden die maatregelen die het nu al mogelijk maken om tekorten aan te vullen, voordat je gaat roepen

om Europese financiering! Uiteindelijk betaalt de burger, zowel de Franse als de Nederlandse, het immers toch.

De heer Jansen stelt voor dat de tien Noordzeelands een gemeenschappelijk nutsbedrijf oprichten. De tien Noordzeelands werken al samen bij het onderzoek naar de mogelijkheden voor een elektriciteitsnet op zee. Het is duidelijk dat er in de toekomst veel behoefte zal zijn aan goede inter-connectiecapaciteit als gevolg van de duurzaamheidsambities van deze landen – wind op zee – en de verwachte toekomstige knelpunten in het Europese elektriciteitssysteem. Het is de bedoeling om een plan op te stellen voor een elektriciteitsnet in 2030. Als daarover meer duidelijkheid bestaat, moet je vervolgens gezamenlijk bezien of er nog wettelijke kaders of besluitvormingsprocedures voor grensoverschrijdende investeringen nodig zijn en of het noodzakelijk is om die op elkaar af te stemmen. De oprichting van een gezamenlijk nutsbedrijf is op dit moment dus niet in beeld. Men wil zich beperken tot meer samenwerking. Overigens werken de transmission system operators al veel meer grensoverschrijdend samen. Dat laat echter onverlet dat samenwerken iets heel anders is dan één gezamenlijk nutsbedrijf.

Verschillende commissieleden hebben stilgestaan bij de veiligheidsmaatregelen naar aanleiding van de afgrijpselijke milieuramp in de Golf van Mexico. De heer Samsom wees erop dat de Golf van Mexico niet te vergelijken is met de Noordzee, omdat er bijvoorbeeld veel minder druk staat op de olie onder de Noordzee. Inderdaad is de Noordzee aanmerkelijk minder diep dan de Golf van Mexico. Het is dan ook veel moeilijker om iets te repareren in de Golf van Mexico dan in de relatief ondiepe Noordzee. De heer Braakhuis noemde het zelfs een meer!

Het is evident dat gedegen veiligheids- en milieunormen voor offshore olie- en gasactiviteiten van groot belang zijn. Dat is inderdaad nog eens een keer aangetoond door de ramp in de Golf van Mexico. Ik ben het dan ook eens met de commissie dat het niet mag gebeuren dat wij met een ramp in de Noordzee worden geconfronteerd als gevolg van tekortschietende voorschriften en tekortschietend toezicht. Dat zou onverantwoord zijn, maar bij de uitwerking van de veiligheidsregimes moet je dan nog steeds niet doen of de Noordzee de Golf van Mexico is. De Commissie komt nog met nadere voorstellen. Daarin zullen de bestaande praktijken in lidstaten, initiatieven van maatschappijen en regionale samenwerkingsinitiatieven als het North Sea Offshore Authorities Forum worden meege-nomen.

Het is essentieel dat het met de betrokken partijen wordt afgestemd. De Nederlandse situatie is immers een andere dan die van Mexico. Zo wordt de olie minder diep gewonnen en staat er minder druk op de Noordzeevelden. Nederland zit echter niet stil. Naar aanleiding van «Mexico» nemen wij namelijk wel degelijk de nodige maatregelen om de veiligheid te verzekeren. De Inspecteur-Generaal der Mijnen heeft alle mijnonder-nemingen die booractiviteiten verrichten, verzocht om de veiligheid van hun activiteiten grondig door te lichten en daarover te rapporteren. Deze inspecteur heeft 30 september jongstleden zijn bevindingen naar buiten gebracht. Daaruit blijkt dat het staatstoezicht geen ernstige tekortko-mingen heeft geconstateerd bij de veiligheidsmaatregelen in de preven-tieve sfeer, dat wil zeggen bij het ontwerp, de constructie en de beheers-maatregelen voor een noodsituatie kunnen worden verbeterd naar aanleiding van de lessen die uit de gebeurtenissen in de Golf van Mexico zijn getrokken. Dat heeft ertoe geleid dat er inmiddels stappen zijn gezet om de emergency response te verbeteren.

Het Staatstoezicht op de Mijnen verifieert de aandachtspunten en voert inspecties uit op booreilanden en bij de ondernemingen zelf. Verder is het inspectieprogramma aangepast, zodat het inspectierapport over het onderhoud en het testen van preventieve maatregelen eerder klaar kan zijn. Verder is er het een en ander gedaan in verband met het onderhoud

en worden de productie- en boorinstallaties geïnspecteerd. Er is ten slotte een gezamenlijk inspectieonderzoek gedaan door het Staatstoezicht op de Mijnen en zijn collega-toezichthouders uit de andere olie- en gasproducerende Noordzeelanden. Er is dus een heel aantal maatregelen getroffen. Moeten wij uitgaan van de vraag hoe veilig de situatie is? Die vraag beantwoorden wij met ja, want het zou onverantwoord zijn om op je handen te gaan zitten wanneer er zoiets ernstigs is gebeurd in de Golf van Mexico. Moet je verder de gefragmenteerde veiligheids- en milieuvorschriften van de lidstaten adresseren met Europese regelgeving? Wij denken dat gedegen veiligheidsnormen noodzakelijk zijn en dat wij ons vooral op de voorstellen van de Europese Commissie moeten richten, opdat bestaande regels worden getoetst aan de algemene norm. Wij geven daaraan de voorkeur boven de eis dat alle lidstaten volgens hetzelfde systeem gaan werken.

De heer **Braakhuis** (GroenLinks): De minister vergelijkt de Noordzee met de Golf van Mexico vooral om te kunnen zeggen dat het allemaal wel meevalt.

Minister **Verhagen**: Het is anders! Anders!

De heer **Braakhuis** (GroenLinks): «Anders». Dat zijn wij sowieso met elkaar eens. De Noordzee kent echter wel een kwetsbare ecologie, is de drukst bevaren zeeroute ter wereld en herbergt voor Nederland belangrijke visgronden. Kortom, ik durf wel te zeggen dat het een van de meest uitgewoonde en kwetsbare zeeën ter wereld is. In die zin is de Noordzee zeker «anders». De Noordzee is ten slotte ook kwetsbaar als een Noors of een Brits booreiland zou gaan lekken.

De **voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Braakhuis** (GroenLinks): Ik ben blij met de strenge Nederlandse maatregelen, maar ik zou graag zien dat alle lidstaten even streng zijn als Nederland.

Minister **Verhagen**: Ik zei «anders» om de doodeenvoudige reden dat de olie hier niet omhoog spuit zoals in Mexico. De olie onder de Noordzee moet omhoog worden gepompt omdat de druk niet zo hoog is en dat is een enorm verschil. Ik heb ook niet willen zeggen dat het in de Noordzee allemaal wel meevalt en dat er geen maatregelen nodig zijn om een ramp op die inderdaad druk bevaren Noordzee te voorkomen. Ik wil alleen zeggen dat wij de verkeerde maatregelen zouden nemen als wij proberen te verhinderen wat er in Mexico is gebeurd. In de Noordzee kan de olie – ik zei het al eerder – namelijk niet omhoog spuiten. Dat dit een niet te loochenen feit is, laat onverlet dat problemen bij een Noors of Brits booreiland gevolgen zullen hebben voor Nederland. Ik vind het dan ook terecht dat in Europees verband wordt gezien hoe wij de veiligheid zeker kunnen stellen.

Wij moeten dus bekijken wat er nodig is en wat er inmiddels is gedaan. En daarover gaan wij nu met elkaar in gesprek. Ik teken daarbij slechts aan dat alle partijen betrokken moeten worden bij de nog te nemen maatregelen. Verder moeten wij oog hebben voor de bestaande praktijk, de initiatieven die maatschappijen al hebben genomen en regionale samenwerkingsinitiatieven als het North Sea Offshore Authorities Forum. Een goede afstemming met de betrokken partijen is essentieel en wij moeten dan ook niet in blinde paniek allerlei eisen gaan stellen. Laten wij eerst eens afwachten wat de lidstaten gaan doen.

De **voorzitter**: Met het oog op de klok vraag ik de minister door te gaan met het volgende onderwerp, want hij moet nog de nodige onderwerpen behandelen.

Minister **Verhagen**: Voorzitter, er liggen nog twee vragen over het onderdeel energie.

De heer Jansen vroeg of de Commissie inmiddels duidelijkheid heeft verschaft over de vraag hoe er omgegaan moet worden met productiegassen. Krijgen die voorrang bij duurzaam? De Commissie is inderdaad gevraagd of de CO₂-baten opwegen tegen de extra CO₂-uitstoot als gevolg van productiegas dat niet kan worden omgezet in stroom of warmte. Commissaris Oettinger heeft op de vragen hierover gereageerd in de raad. Hij stelt dat de reductie van de CO₂-uitstoot een van de doelstellingen van de richtlijnen voor hernieuwbare energie is, maar niet de enige. Er zijn dus ook andere doelen, waaronder voorzieningszekerheid en innovatie. Het effect op de CO₂-uitstoot is dus wat de Commissie betreft geen eigenstandig argument voor de positie van productiegas. De commissaris benadrukt dan ook nadrukkelijk dat het in een veel breder kader moet worden gezien en bevestigt tevens een uitgangspunt dat al is verankerd in de Nederlandse regelgeving, namelijk dat de netbeheerder moet voorzien in voldoende transportcapaciteit. Daarbij moeten juist situaties van schaarste zo veel mogelijk worden voorkomen.

Uitgaande van het antwoord van de commissaris is er dus geen reden om productiegas een speciale positie toe te kennen. Daarnaast kan de producent via biedingen in de systemen voor congestie management beïnvloeden of hij wel of niet mag doorgaan met produceren. Uiteraard is het logisch dat een bedrijf het liefst zo veel mogelijk financiële zekerheid heeft, maar daarvoor moet een bedrijf eigenlijk wel bij de bank zijn. Al met al is er door de opstelling van de Europese Commissie geen aanleiding om onze eerdere stellingname te wijzigen.

De heer **Jansen** (SP): Vindt de minister het acceptabel dat productiegas wordt afgefakkeld? Dat is toch zeker buitengewoon slecht voor zowel het milieu als voor Tata Steel?

Minister **Verhagen**: Het is van tweeën één. Aanvankelijk zei de Kamer dat de regering moest informeren naar de opvattingen van de Commissie. Dan worden die bekend en dan zegt de heer Jansen weer dat ik tegen de Commissie moet zeggen dat ze de verkeerde opvatting heeft. Zo zijn wij natuurlijk niet getrouwd.

De heer **Jansen** (SP): Even de geschiedenis. Ik heb bij de behandeling van de wet Voorrang voor duurzaam een amendement ingediend. Daarop is gereageerd met: waarschijnlijk kan het wel worden geregeld via de Europese richtlijn, want het is een kwestie van interpretatie. De toenmalige minister is met andere woorden een inspanningsverplichting aangegaan met de Kamer. De huidige minister komt nu met een nee terug en daarom vraag ik de minister om zich hiervoor hard te maken.

Minister **Verhagen**: Op zichzelf ben ik het natuurlijk met u eens dat affakkelen niet in ons belang is. Het feit dat het slecht is voor het milieu moet dan ook meelopen in het ETS. Gisteren is de wet Voorrang voor duurzaam aangenomen en wij moeten nu dan ook snel stappen zetten. Dat is overigens ook de reden dat ik de Eerste Kamer heb gevraagd om te kunnen stoppen met het dispuut over de toedeling van de extra kosten. Voorrang voor duurzaam is immers bedoeld om dit soort problemen op te lossen.

De heer Samsom verwees naar het koude weer om ons nog maar eens duidelijk te maken hoe blij wij moeten zijn met onze energievoorziening. Het is inderdaad goed dat wij hier niet met min zes zitten te vergaderen.

Alhoewel, dan zou de vergadering misschien wellicht weer wat korter duren! Hij verwijst terecht met enige trots naar het Nederlandse afsluitbeleid. Hij vroeg in dit verband of het wel zo verstandig is om het Europese beleid in Nederland door te voeren. Laat ik maar benadrukken dat het Nederlandse beleid voor consumentenbelangen en afsluitingen in de winter zo goed is dat ik niet wil dat de bescherming van de consumenten minder wordt door Europese regels. Dat geldt ook voor de mogelijkheid dat er Europese druk zou zijn om onze consumentenbescherming te verminderen met het oog op een Europees level playing field. Ik heb daar echt geen behoefte aan.

Het Nederlandse consumentenbeleid richt zich niet op een specifieke groep, maar op alle consumenten die om welke reden dan ook dreigen te worden afgesloten. Specifieke groepen kunnen worden ondersteund via algemene regelingen in het kader van de sociale zekerheid. Wij moeten dus bezien hoe wij in de regelingen voor het afsluiten van elektriciteit en gas bij kleinverbruikers een nadere definiëring kunnen verwerken van het begrip «kwetsbare afnemers». Dat is ook wat de richtlijn van Nederland vraagt. Daarbij kunnen wij de elementen die de heer Samsom noemt, meenemen. In de definitie van «kwetsbare afnemers» in de richtlijn zit overigens al de groep mensen waarvan het contract met een pricefighter midden in de winter afloopt. Ik zal bezien of aanpassingen wenselijk zijn en daarbij neem ik de door de heer Samsom genoemde punten mee. Zodra wij die aanpassingen hebben doorgevoerd, leg ik die uiteraard aan de Kamer voor. Ik wijs de heer Samsom er echter nu alvast maar op dat het op zichzelf moeilijk is om iets te vinden voor contracten die in november aflopen als mensen die bewust hebben afgesloten. Die mensen hebben er immers zelf voor gekozen dat hun contract op een bepaalde datum afloopt.

Mevrouw **Schaart** (VVD): Ik heb gevraagd naar de voortgang van de Commissie bij nationale doelen en maatregelen. Dat zou nauwkeurig worden gevolgd. Mij is echter niet helemaal duidelijk wat dat betekent. Hoe gaat de Commissie dat precies doen en welke gevolgen heeft het als nationale doelen niet worden gehaald? Juist voor het level playing field lijkt het mij van belang dat duidelijk is hoe de Commissie dan optreedt.

De **voorzitter**: Ik zie de minister glazig kijken; misschien komt hij daar aan het einde van zijn betoog nog op terug.

Minister **Verhagen**: Ik moet hierover inderdaad heel hard nadenken. Voorzitter. De telecom. Verschillende commissieleden hebben gesproken over het radiospectrumbeleid en het beleidsprogramma radiogolven. Radiogolven houden inderdaad niet op bij de landsgrenzen en het is dan ook goed om op dit terrein binnen Europa samen te werken. Ook hier heeft de regering zich echter niet kritiekloos opgesteld tegenover de voorstellen. Vooral initiatieven die verder gaan dan de interne markt en initiatieven die raken aan de openbare orde, veiligheid en audiovisueel beleid, hebben wij kritisch benaderd. Harmonisatie mag er immers niet toe leiden dat het Europese beleid de Nederlandse bewegingsvrijheid beperkt bij het gebruik van het spectrum voor toepassingen bij openbare orde en veiligheid.

Nederland steunt op zichzelf het voorstel voor het digitaal dividend en voor het vrijgeven van de 800 MHz-band. Ik heb er echter al eerder op gewezen dat 2013 met een mogelijkheid om het uit te stellen tot 2015 voor Nederland wat ambitieus is. Digitenne en de publieke omroep zullen immers naar andere kanalen moeten verhuizen en het is nog maar de vraag of dat binnen die tijd kan worden geregeld. Uiteraard overleggen wij met de betrokken partijen over een mogelijkheid om het zo spoedig mogelijk vrij te geven. Wij komen hierover overigens nader te spreken in het algemeen overleg dat voor 15 december gepland staat.

Mevrouw Verburg vroeg mij hoe ik ervoor ga zorgen dat die 800 MHz-band zo snel mogelijk kan worden geveild. De mobiele operators hebben aangegeven graag één veiling te organiseren voor zowel het 800 MHz-spectrum als het 900 MHz- en 1800 MHz-spectrum, omdat het de markt dan duidelijk is hoe het hele plaatje eruit gaat zien. Ook de heer Jansen en de heer Braakhuis zijn hierop ingegaan. Om een gezamenlijke veiling mogelijk te maken moeten wij allereerst een oplossing hebben voor de huidige gebruikers, te weten Digtenne, de publieke omroep en de gebruikers van draadloze microfoons. Wij zullen hierop nader ingaan bij de bespreking van de nota over de strategie voor de mobiele communicatie. Ik moet mevrouw Verburg dus antwoorden dat wij enerzijds tegemoet willen komen aan de wens voor een gezamenlijke veiling en anderzijds een oplossing moeten vinden voor gebruikers die moeten worden verplaatst. Verder moet er ook een oplossing gereed zijn voor mogelijke storingen op de kabel, ook al wordt daarover verschillend gedacht.

De uitrol van de breedbandnetwerken is van groot belang. In de achterliggende mededeling en in de conclusies van de Commissie wordt niet voor niets de nadruk gelegd op het belang van concurrentie op de markt en de centrale rol van marktpartijen bij de uitrol. Deze mededeling van de Commissie steunt de regering dan ook.

De heer Jansen vroeg aandacht voor het voorkomen van monopolies. In Nederland werkt de markt wel degelijk, want wij beschikken over een van de beste breedbandnetwerken in Europa. Wereldwijd staan wij op de vierde plaats en dat laat wel zien dat wij beschikken over een enorm goed breedbandnetwerk. De OPTA heeft geconstateerd dat er sprake is van concurrentie tussen meerdere infrastructuur- en marktpartijen. Mobiel breedband is er de afgelopen jaren zeer nadrukkelijk bijgekomen en ook daardoor is er op dit moment geen natuurlijk monopolie. Dat laat onverlet dat het goed is dat de OPTA de vinger aan de pols houdt.

Mevrouw Schaart vraagt welke rol de overheid speelt in de Europese breedbandstrategie. Het echte werk wordt ook hier in principe door de markt zelf gedaan. Dat geldt zeker voor de uitrol van de breedbandnetwerken. Nederland kent een hoge bevolkingsdichtheid en daardoor zal de markt relatief veel gebieden van breedband voorzien. Mevrouw Schaart wijst er terecht op dat dit niet vanzelfsprekend is voor onrendabele gebieden. Daarbij spelen lokale overheden een cruciale rol, want gemeenten en provincies kunnen veel doen om de uitrol van breedband te faciliteren. Ik noem het coördineren van graafoctiviteiten, het versnellen van vergunningsprocedures en het lanceren van eigen breedbanddiensten als een digitaal loket.

Het is cruciaal dat gemeenten beseffen dat zij die cruciale rol hebben. Gemeenten met onrendabele gebieden kunnen overigens door overheidsparticipatie ook het een en ander doen. Ik steun die lokale overheden daar uiteraard bij. Een voorbeeld hiervan is de handreiking Goed op weg met breedband. Verder wijs ik ook nog maar eens op het goede werk van de taskforce NGN voor supersnel breedband. In die handreiking worden de regels voor overheidsparticipatie uiteengezet. Op die manier zorgen wij voor de randvoorwaarden.

Mevrouw Schaart vraagt ook aandacht voor de inter-operationaliteit. Die is inderdaad essentieel, want toepassingen en netwerken moeten naadloos met elkaar kunnen communiceren. Het is niet voor niets dat de Nederlandse overheid als norm hanteert dat er open standaarden moeten worden gebruikt. Dergelijke standaarden zorgen namelijk voor inter-operationaliteit. Omdat deze standaarden door alle leveranciers gebruikt kunnen worden, voorkomen wij dat er eilandjes ontstaan, het probleem waaraan mevrouw Schaart refereerde.

De heer Braakhuis wijst terecht op de ontwikkelingen rond het auteursrecht. Ik aarzel nog een beetje, omdat hij een persoonlijke mening gaf en die heel nadrukkelijk distantieerde van de rest van zijn betoog. Ik vraag mij

dan ook een beetje af wat eigenlijk de opvatting van GroenLinks is. Wij willen allemaal zo gemakkelijk mogelijk informatie kunnen verwerven. Dat gezegd zijnde zijn de heer Braakhuis en ik het er wellicht ook over eens dat iemand die een product maakt, daarvoor hoort te worden betaald. Hoe moeilijk het ook is om hierop grip te krijgen, het zou voor de vergoeding eigenlijk niet mogen uitmaken of iemand zijn product in de vorm van een boek of een dvd verspreidt of via het internet. Als iemand zijn creativiteit gebruikt voor een boek of een songtekst, is het natuurlijk vreemd als hij daarvoor niet wordt betaald.

Tegelijkertijd zien wij allemaal dat het auteursrecht door de digitalisering enorm onder druk is komen te staan. Er moet dus een nieuwe balans worden gevonden tussen het recht van belanghebbenden op bescherming van hun werken en het belang van gebruikers om toegang te krijgen tot het diverse aanbod. Een Europese licentie voor online content zou daarbij zeker behulpzaam kunnen zijn. Nederland steunt dan ook het voornemen van de Europese Commissie om te komen tot een systeem van EU-brede licenties. Dat laat onverlet dat Nederland in Europa een discussie wil organiseren over een uitzondering in het auteursrecht voor fair use. Dat kan namelijk leiden tot een flexibelere omgang in het auteursrecht met de snelle technologische veranderingen op het internet.

De heer **Braakhuis** (GroenLinks): GroenLinks vindt tenminste dat het auteursrecht moet worden aangepast, waarvan acte.

Het huidige auteursrecht en Buma/Stemra beschermen toch vooral de muziekindustrie. Artiesten zijn er namelijk niet echt bij gebaat. Zij hebben vooral behoefte aan nieuwe verdienmodellen. Is de minister bereid om eraan te werken dat de muziekindustrie eruit wordt gehaald en dat het auteursrecht op nieuwe verdienmodellen wordt gebaseerd?

Minister **Verhagen**: Ik ben het eens met de heer Braakhuis: daar zullen wij zeker naar moeten kijken.

Voorzitter. De heer Braakhuis vraagt naar de gevolgen van de Anti-Counterfeiting Trade Agreement. Leidt die overeenkomst wellicht tot repressie? ACTA wordt vaak in verband gebracht met de mogelijke invoering van «three strikes and you're out», iets waar in de Franse wetgeving ook naar wordt verwezen. Hierover is ook vaak gesproken in de discussie over de toegankelijkheid van het internet. Het was een oorspronkelijk Frans/Nederlands initiatief om de toegang te waarborgen en om een Europees antwoord te hebben op ontwikkelingen in China en Iran. Juist omdat het Nederlands/Franse voorstel geïmagineerd leek te worden en gekoppeld leek te worden aan die «three strikes and you're out»-wetgeving, zijn wij uiteindelijk die weg niet ingeslagen. Het Franse systeem waarbij de consument van het internet wordt afgesloten als hij drie keer is betrapt op illegaal downloaden, vonden wij namelijk niet passen bij het oorspronkelijk initiatief om de vrijheid op en de toegang tot het internet te waarborgen.

Er is echter nooit sprake van geweest om ACTA in Nederland te incorporeren. ACTA gaat namelijk niet boven Europese of nationale wetgeving. Ik zeg de commissie dan ook toe dat de regering zich zal verzetten tegen invoering via een omweg van «three strikes and you're out». Dat laat onverlet dat er auteursrecht moet worden betaald.

De heer Samsom heeft vragen gesteld over het openstellen van de kabel, maar ik denk dat wij daarop beter kunnen ingaan in het algemeen overleg van 15 december.

Ik ben mevrouw Schaart nog een antwoord schuldig. Ik zal de Commissie vragen hoe zij die voornemens vorm denkt te gaan geven en daarbij vooral aandacht vragen voor het level playing field. Mevrouw Schaart stelt dat veel te algemeen is geformuleerd hoe de Commissie het denkt te gaan monitoren. Ik zal daarover nadere informatie opvragen. Het punt is dat lidstaten vaak een eigen systeem hebben om te komen tot energiebe-

sparing. Wij laten het monitoren door het ECN en dat is een goed voorbeeld van de manier waarop de Commissie het vorm zou kunnen geven.

De **voorzitter**: Ik bedank de minister voor zijn bijdrage in eerste termijn. De leden krijgen van mij nog een minuut voor een conclusie of een vraag in tweede termijn.

De heer **Jansen** (SP): Voorzitter. Ik concludeer dat ook de minister van mening is dat de Europese Unie bij uitstek een rol heeft te spelen bij het verbeteren van de energie-efficiency van toestellen. Daar mag echter wel een schepje bovenop.

Hij noemt etikettering. Is hij het ook met de SP-fractie eens dat het niet alleen gaat om etiketteren, maar dat er ook een bodem in de markt moet worden gelegd, een bodem die oploopt in de tijd zodat rotzooi van de markt kan worden geweerd?

De productieassen. Ik ben benieuwd naar de motivatie van de heer Oettinger en ik zou dan ook graag een afschrift van de brief krijgen waarin hij aangeeft er niets voor te voelen om productieassen bij het forum voor het duurzame kader te betrekken. Kan de minister verder een voorbehoud maken, zodat hij erop kan terugkomen als de argumentatie in de brief de Kamer niet bevalt?

Ik heb een vraag gesteld over Spaanse subsidies voor duurzame energie. Ik heb daarop nog geen antwoord gekregen.

Ten slotte herhaal ik mijn suggestie voor het verbeteren van de rechtsbescherming bij aflopende contracten. Dat lijkt mij een goed punt om te betrekken bij de uitleg van het amendement-Jansen over een modelcontract.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Voorzitter. Ik bedank de minister voor de beantwoording.

Ik ben het met de minister eens dat Europa doelen moet stellen, maar dat wij daarbij goed in het oog moeten houden wat een doel en wat een middel is. Zo is energie-efficiency een middel om doelen te realiseren. Die middelen moet je je dan ook niet allemaal door Brussel willen laten voorschrijven, want dat gaat al snel ten koste van de effectiviteit. Het leidt vooral tot het stapelen van maatregelen. Ik moedig de minister dan ook aan om in Europa vast te houden aan zijn standpunt, voor zover zo'n aanmoediging al nodig is.

De digitale agenda. Ik heb geen antwoord gekregen op mijn verzoek om een visie op de digitale agenda. Wij weten dat er veel uitdagingen en mogelijkheden zijn, maar ook dat er veel risico's aan kleven, bijvoorbeeld cyberaanvallen. Ik dring er daarom bij de minister op aan dat hij begin volgend jaar een geactualiseerde visie van de regering naar de Kamer stuurt, zodat wij daarover ruim voor het zomerreces kunnen spreken.

Mevrouw **Schaart** (VVD): Voorzitter. Ik bedank de minister hartelijk voor zijn beantwoording.

Ik wil nogmaals aandacht vragen voor veilig internet. Misschien kan de minister dit punt meenemen naar zijn collega's in Europa. Veilig internet is namelijk van cruciaal belang, zoals wel bleek uit de gebeurtenissen deze week rond WikiLeaks. Dat is een voorbeeld uit de wereld van Buitenlandse Zaken en staten onderling, maar er wordt ook wel gezegd dat er al een soort cyberoorlog aan de gang is. Daar moeten wij op reageren, want mensen moeten niet onzeker worden en het idee krijgen dat ze niet op internet kunnen gaan en staan.

In de brief staat dat er een nationale ICT-visie komt voor de periode 2011–2014. Wanneer komt die brief precies naar de Kamer, want over een maand is het al 2011?

De heer **Samsom** (PvdA): Voorzitter. Er tekent zich een intrigerend meningsverschil af tussen de PvdA-fractie en de regering over de doelen van het energiebeleid en de subsidiariteit daarvan.

De doelen. Voorzieningszekerheid op korte en lange termijn is een expliciet doel van ons energiebeleid. Aangezien wij in Europa, in ieder geval op de lange termijn maar ook op de korte termijn, op elkaar zijn aangewezen voor onze voorzieningszekerheid, is het logisch dat wij op Europees niveau gezamenlijke afspraken maken voor de doelen voor energiebesparing en duurzame energie. Wij willen immers geen van allen dat er «free rider»-gedrag ontstaat, waardoor – het is een volstrekt hypothetisch voorbeeld – de Belgen er zo'n zootje van zouden kunnen maken dat ze zonder energie komen te zitten en wel bij ons moeten aankloppen. Juist om die reden is het van belang dat Europa de lidstaten bindt aan afspraken. Dat hebben wij op een intelligente manier gedaan bij duurzame energie, want wij hebben een lagere doelstelling dan Zweden en Oostenrijk en dat zouden wij ook bij energiebesparing kunnen en moeten doen. Ik spin dit idee nu nog niet helemaal uit, want het is nog maar een eerste gedachtewisseling. Ik wijs de minister er echter al wel op dat de regering voor het Europese beleid toevallig wel van meer partijen afhankelijk is. Ik zie namelijk dat de PVV-fractie niet alleen fysiek afhaakt in dit overleg, maar ook politiek volstrekt afhaakt. Ik kijk al met al uit naar de volgende gedachtewisseling.

De **voorzitter**: Ik zag de heer Braakhuis nee schudden toen ik een tweede termijn voorstelde. Ik denk dan ook dat hij geen behoefte heeft om een nadere vraag te stellen.

De heer **Braakhuis** (D66): Nee, eigenlijk ben ik gewoon blij met de beantwoording van de minister. Dat geldt overigens niet de inhoud, maar de openheid waarmee hij op de vragen inging. Over energiebeleid op Europees niveau, energieveiligheid en 20/20/20 zijn wij het niet met elkaar eens en dat is jammer.

Ik heb een vraag gesteld over het North Sea grid. Ik zou graag zien dat de minister daar alsnog op ingaat. Verder ben ik ben blij met de toezegging van de minister dat hij het auteursrecht gaat aanpakken.

Minister **Verhagen**: Voorzitter. De heer Jansen vroeg mij de brief van commissaris Oettinger naar de Kamer te sturen. Dat zal ik doen; geen enkel probleem, zij het dat de kwalificaties die hij hieraan verbond, niet de mijne zijn. Hij interpreteerde het een beetje op z'n SP's, laat ik het zo maar zeggen. Straks kan hij de brief lezen en dan is er verder geen probleem. Nederland is er een tegenstander van om zaken met terugwerkende kracht van tafel te vegen. Het is in het geval van Spanje echter aan de Commissie om erop toe te zien, aangezien de Commissie het level playing field heeft te bewaken. Ik sluit overigens niet uit dat ik mijn Spaanse collega binnenkort tegen het lijf loop en hem dan en marge hierover aanschiet: Es para mí un gran honor enzovoort.

Mevrouw Verburg vraagt naar de visie van de regering op de digitale agenda. Op zichzelf steunen wij natuurlijk de digitale agenda van commissaris Kroes. Ik zeg mevrouw Verburg toe dat ik in het voorjaar met een stevige Nederlandse ICT-visie zal komen, waarin de Europese digitale agenda wordt meegenomen. Zoals zij wenst kunnen wij daar dan ruim voor de zomer over van gedachten wisselen.

De **voorzitter**: Ik stel voor: het begin van het voorjaar.

Minister **Verhagen**: Wanneer begint volgens u het voorjaar?

De **voorzitter**: 21 maart.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Als wij er ruim voor het zomerreces over kunnen spreken, vind ik dat voldoende. Dat betekent dat het uiterlijk 1 mei bij de Kamer moet zijn.

Minister **Verhagen**: Dat zeg ik u toe.

Mevrouw Verburg vraagt terecht aandacht voor cybercrime. Dat komt ook in die visie terug.

Mevrouw Schaart vroeg ook naar cybercrime en naar de rode oortjes van WikiLeaks. In het regeerakkoord is aangekondigd dat het kabinet komt met een integrale aanpak van cybercrime, wat overigens verder gaat dan WikiLeaks. Andere aspecten zijn namelijk veiligheid en justitie en de nationale veiligheid. De regering zet in op een gecombineerde aanpak, waarbij de minister van Veiligheid en Justitie, de heer Opstelten, de lead heeft. Hij werkt daarbij onder meer samen met de minister van Defensie en ondergetekende aan een nationale cyber security strategy. Ik ga ervan uit dat die strategie begin 2011 klaar zou moeten kunnen zijn, maar ik houd de Kamer hiervan op de hoogte.

Ik ben het absoluut met de heer Samsom eens dat wij een gezamenlijke Europese strategie moeten kunnen ontwikkelen die allerlei door Nederland gewenste oplossingen bevat. Hij gaat echter verder dan dat, want hij stelt dat er een Europese doelstelling móet komen voor energiebesparing, omdat je anders «free rider»-gedrag krijgt. Dat ben ik dus niet met hem eens. Uiteindelijk bepaalt de markt namelijk op welke manier je tegen zo gering mogelijke kosten je doelstelling kunt realiseren. Of wij het doen via energiebesparing of via duurzame energie: CO₂-reductie is en blijft het doel.

Ik ben het op zichzelf met de heer Samsom eens dat energievoorzieningszekerheid een essentieel element is binnen de Europese samenwerking. Ons hele energiebeleid is daar dan ook in wezen op gericht. Ik noem energievoorzieningszekerheid en energiediversificatie. Het ene land of bedrijf kan echter tot de ontdekking komen dat het goedkoper is om in te zetten op energiebesparing en het andere om in te zetten op duurzame energie. Met welke mix men de afgesproken doelstelling wil bereiken, wil ik dus niet opleggen. Dat wil ik overigens ook niet, omdat wij wel een voor iedereen geldende CO₂-doelstelling hebben. Ik wil het aan landen en bedrijven overlaten hoe ze het invullen, maar dat laat onverlet dat zij gehouden zijn de doelstelling voor de CO₂-reductie te halen. Daar mag de heer Samsom mij ook aan houden!

Als de heer Samsom vindt dat wij in het kader van de Green Deal te weinig doen aan energiebesparing, dan hoor ik dat graag wanneer wij hierover in het voorjaar komen te spreken.

Voorzitter. Daarmee ben ik gekomen aan het einde van mijn beantwoording.

De **voorzitter**: Er is een aantal toezeggingen gedaan. Voor de duidelijkheid herhaal ik die:

- De minister komt in de Green Dealbrief terug op de energiebesparingsstrategie.
- De minister legt de regeling afsluitbeleid aan de Kamer voor en bekijkt of nadere aanpassingen in de definiëring van het begrip «kwetsbare afnemers» nodig zijn.
- In de strategische nota mobiele communicatie die naar de Kamer wordt gestuurd, komt de minister terug op de gezamenlijke veiling.
- De minister stuurt voor 1 mei een geactualiseerde versie van de digitale agenda naar de Kamer als onderdeel van de ICT-brief.
- De minister stuurt een afschrift van de brief van eurocommissaris Oettinger over productiegassen naar de Kamer.
- Begin 2011 wordt de Kamer op de hoogte gesteld van de stand van zaken van de nationale security strategy.